

ANA TILI HÁM ÁDEBIYAT PÁNINEN MILLIY TEST SISTEMASÍ USHÍN TEST VARIANTÍ SPECIFIKACIYASÍ

Bul test variantınıń maqseti ulıwma bilimlendiriw pánlerin biliw dárejesin bahalawdıń milliy test sisteması sheńberinde **ana tili hám ádebiyat páninen** talabanlardıń bilim dárejesin anıqlaw hám sertifikatlaw ushın qollanılatuǵın test variantınıń formatı (tapsırmalar sanı, túri, waqıt ólshemi), pán mazmunınıń quramı, kognitiv kónlikpe dárejeleri, bahalaw ólshemleri hám talabanlardıń tayarlıq dárejesine qoyılauǵın talaplardı belgilewden ibarat.

I. TEST TAPSÍRMALARÍN ISLEP SHÍǴÍW USHÍN TIYKAR BOLÍWSHÍ NORMATIV HÚJJETLER

- Ózbekstan Respublikası Ministrler Kabinetiniń “Ulıwma bilimlendiriw pánlerin biliw dárejesin bahalawdıń milliy test sistemasın engiziw haqqında” 2020-jıl 12-oktyabrdaǵı 646-sanlı qararı;

- Ana tili hám ádebiyat pánine tiyisli ámeldegi mámleketlik bilimlendiriw standartı hám oqıw baǵdarlamaları.

II. QAMTÍP ALÍNGAN BÓLIMLER

Mámleketlik bilimlendiriw standartı hám oqıw baǵdarlamaları tiykarında ana tili hám ádebiyat pániniń tómendegi bólimleri qamtıp alındı:

1. Fonetika
2. Grafika
3. Orfografiya
4. Orfoepiya
5. Leksikologiya
6. Frazologiya
7. Grammatika
8. Stilistika
9. Ádebiyat tariyxı
10. Ádebiyat teoriiyası

III. TEST TAPSÍRMALARÍNÍN TÚRLERI

J-1 – bir durıs juwapqa iye bolǵan tórt juwap variantlı jabıq test tapsırması;

J-2 – sáykeslendiriwdi talap etetuǵın jabıq test tapsırması;

A-1 – qısqa juwaptı talap etetuǵın (**a** hám **b** bántlerge bólingen) ashıq test tapsırması;

A-2 – keńeytirilgen juwaptı talap etetuǵın ashıq test tapsırması.

IV. ANA TILI HÁM ÁDEBIYAT PÁNINEN TEST VARIANTÍ FORMATÍ

Bólim	Tapsırmalar sanı	№	Test túri
Imla qaǵıydaları	2	1	J-1
		2	J-1
Sóz baylıǵı	2	3	J-1
		4	J-1
Stilistika	2	5	J-1
		6	J-1
Grammatika	5	7	J-1
		8	J-1
		9	J-1
		10	J-1
		11	J-1
Punktuaciya	1	12	J-1
Ádebiyat teoriiyası hám ádebiyat tariyxı	5	13	J-1
		14	J-1
		15	J-1
		16	J-1
		17	J-1
Oqıw sawatxanlıǵı	15	18	J-1
		19	J-1
		20	J-1
		21	J-1
		22	J-1
		23	J-1
		24	J-1
		25	J-1
		26	J-1
		27	J-1
		28	J-1
		29	J-1
		30	J-1
		31	J-1
		32	J-1
Temalar sheńberinde sáykeslendiriwdi talap etetuǵın test tapsırmaları	3	33	J-2
		34	J-2
		35	J-2
Lingvistikalıq hám kórkem analiz	9	36	A-1
		37	A-1
		38	A-1
		39	A-1
		40	A-1
		41	A-1

		42	A-1
		43	A-1
		44	A-1
Jazba sawatxanlıq	1	45	A-2
Jami:		45	
Test tapsırmaların orınlaw ushin ajratılğan ulıwma waqıt – 180 minut.			

V. PÁN MAZMUNÍNÍN QURAMÍ

№	Bahalanatuǵın mazmun elementi
1	Ana tili
1.1	<p>Fonetika hám grafika</p> <p>Fonetika – til sesleri haqqında ilim. Grafika. Ses hám hárip. Qaraqalpaq tiliniń álipbesi. Seslerdiń dawıslı hám dawıssız bolıp bóliniwı. Dawıslı sesler. Dawıslı seslerdiń túrleri. Dawıssız sesler. Dawıssız seslerdiń aytılwı hám jazılıwı. Dawıssız seslerdiń únli hám únsiz bolıp bóliniwı. Buwın haqqında túsinik. Buwınnıń túrleri.</p>
1.2	<p>Orfografiya hám orfoepiya</p> <p>Únleslik nızamı haqqında túsinik (singarmonizm). Buwın únlesligi. Ses únlesligi. Sóz jasawshı qosımtalardıń imlası. Sóz túrlewshi qosımtalardıń imlası. Forma jasawshı qosımtalardıń imlası. Qospa sózlerdiń imlası. Menshikli atlıqlardıń jazılıwı. Kitaplardıń, gazeta-jurnallardıń, ádebiy shıǵarmalardıń atları hám olardıń jazılıwı. Tariyxıy waqıyalar, bayramlardıń atları hám olardıń jazılıwı. Galabalıq atlıqlardıń jazılıwı. Mánili hám kómekshi sózlerdiń imlası. Modal, tańlaq hám eliklewish sózlerdiń imlası.</p>
1.3	<p>Leksikologiya</p> <p>Leksikologiya haqqında túsinik. Sózlerdiń mánisi. Kóp mánili sózler. Sózlerdiń tuwra hám awıspalı mánisi. Sinonimler. Omonimler. Antonimler. Qaraqalpaq ádebiy tiliniń sózlik baylıǵı haqqında túsinik. Ulıwma qollanılatsuǵın hámmege ortaq sózler. Terminler haqqında túsinik. Kásipke baylanıslı sózler. Dialektlik sózler. Basqa tillerden ózlestirilgen sózler. Rus tilinen hám rus tili arqalı basqa tillerden kirgen sózler. Gónergen sózler. Neologizm. Turaqlı sóz dizbekleri haqqında túsinik. Sózlikler hám olardıń dúzilisi. Sózliktiń túrleri. Túsindirme sózlik. Imla sózlik. Awdarma sózlik hám olardan paydalanıw usılları. Dialektologiyalıq sózlik hám olardı paydalanıw.</p>
1.4	<p>Morfologiya</p> <p>Túbir sóz hám qosımtalar. Qosımtalardıń xızmetine qaray túrleri. Sóz jasawshı hám sóz túrlewshi qosımtalar. Sóz jasawshı qosımtalar hám olardıń túrleri. Dórendi sózler. Túbirles sózler. Sóz túrlewshi qosımtalardıń túrleri. Forma jasawshı qosımtalar. Qospa sózler haqqında túsinik. Qospa sózlerdiń jasalıwı.</p> <p>Morfologiya. Sóz shaqapları. Sóz shaqaplarınıń leksikalıq-grammatikalıq belgileri, olardıń bóliniwı. Atlıqtıń mánisi hám grammatikalıq belgileri. Menshikli hám galabalıq atlıqlar hám olardıń jazılıwı. Atlıqtıń birlik hám kóplik sanda qollanılıwı. Atlıqtıń betleniwı. Atlıqtıń tartımlanıwı. Atlıqtıń sepleniwı. Atlıqtıń jasalıwı. Qospa atlıqlar. Kelbetliktiń zattıń belgilerin bildiriwi hám grammatikalıq belgisi. Kelbetliktiń qurılısı boyınsha túrleri. Kelbetliktiń jasalıwı. Qospa kelbetlikler hám olardıń jazılıwı. Kelbetliklerdiń zatlasıwı. Kelbetliktiń dárejeleri. Kelbetlik sózlerdiń mánileri. Feyildiń mánisi hám tiykarǵı grammatikalıq belgileri. Feyildiń bette, sanda ózgeriwı, olardıń jazılıwı. Bolımlı hám bolımsız feyiller. Feyil meyilleri. Feyil máhálleri. Sinonim feyiller. Antonim feyiller. Feyillerdiń qosımtalar arqalı jasalıwı. Qospa</p>

	<p>feyller hám olardıń jazılıwı. Awıspalı hám awıspasız feyller. Feyil dárejeleri. Feyildiń betlik emes formaları. Sanlıq. Sanlıqtıń mánisi hám grammatikalıq belgileri. Jay hám qospa sanlıqlar. Sanlıqtıń túrleri. Sanlıq boyınsha grammatikalıq tallaw. Almasıq. Almasıqtıń túrleri. Almasıqtı morfologiyalıq tallaw. Ráwish. Ráwishtiń qurılısı hám mánisine qaray túrleri. Ráwishtiń dárejeleri hám olardıń jazılıwı. Ráwishtiń jasalıwı. Bayanlawıshlıq sóz shaqabı. Bayanlawıshlıq sóz shaqabınıń túrleri hám sintaksislik xızmeti.</p> <p>Kómekshi sóz shaqapları. Tirkewishler, dánekerler, janapaylar. Modal sózler, tańlaq, eliklewish.</p>
1.5	<p style="text-align: center;">Sintaksis</p> <p>Gáp. Gáp hám onıń tiykarǵı belgileri. Gáptiń mazmunına qaray túrleri. Gáptiń dúzilisine qaray túrleri. Jay gáp haqqında ulıwma túsiniq.</p> <p>Gáp aǵzaları. Gáptiń bas aǵzaları. Baslawısh, bayanlawısh. Gáptiń ekinshi dárejeli aǵzaları. Toliqlawısh, anıqlawısh, pısıqlawısh. Gáptiń birgelkili aǵzaları. Birgelkili aǵzalardı ulıwmalastırwshı sózler. Gáptiń ayırım-langan aǵzaları. Ayırım-langan ayqınlawısh hám onıń túrleri. Gap aǵzalarınıń orın tártibi hám onıń túrleri. Tuwra hám inversiyalıq orın tártip. Bir bas aǵzalılı hám eki bas aǵzalılı gápler. Sóz-gápler. Toliq hám tolıq emes gápler. Qaratpa aǵzalar. Kiris aǵza hám kiris gáp. Sintaksislik baylanıs. Sózlerdi baylanıstırwshı qurallar. Sózlerdiń sintaksislik baylanısıw túrleri. Sóz dizbegi.</p> <p>Qospa gápler. Qospa gáptiń quramındaǵı jay gáplerdi baylanıstırwshı qurallar. Qospa gáptiń bóliniw túrleri. Dizbekli qospa gáp. Dizbekli qospa gáplerdiń túrleri. Baǵınıńqılı qospa gáp. Bas hám baǵınıńqılı gáp. Baǵınıńqılı gáptiń orın tártibi. Baǵınıńqılı gáp penen bas gápti baylanıstırwshı qurallar. Qatnaslıq sózli baǵınıńqılı qospa gápler hám olardıń túrleri. Pısıqlawısh baǵınıńqılı qospa gápler hám olardıń mánisine qaray túrleri. Kóp baǵınıńqılı qospa gáp. Teń baǵınıńqılı hám izbe-iz baǵınıńqılı qospa gáp. Dánekersiz qospa gápler. Dánekersiz qospa gáptiń mánisine qaray túrleri. Aralas qospa gáp haqqında túsiniq.</p> <p>Tuwra gáp hám ózlestirilgen gápler haqqında túsiniq. Tuwra gáp hám avtor gápi, olardıń orın tártibi. Tuwra gápti ózlestirilgen gápke aylandırw jolları.</p>
1.6	<p style="text-align: center;">Punktuaciya</p> <p>Irkilis belgileri haqqında túsiniq. Gáptiń sońında qoyılatuǵın irkilis belgileri (noqat, soraw, úndew, kóp noqat). Gáptiń ishinde qoyılatuǵın irkilis belgileri (útir, noqatlı útir, sıziqsha, tırnaqsha, qawıs, qos noqat). Baslawısh penen bayanlawıshtıń arasına sıziqshaniń qoyılıwı. Sóz-gáplerdiń irkilis belgileri. Birgelkili aǵzalardıń irkilis belgileri. Ayırım-langan aǵzalardıń irkilis belgileri. Qaratpa aǵzanıń intonaciyası hám irkilis belgileri. Kiris aǵza hám kiris gáplerdiń irkilis belgileri. Dánekersiz qospa gáptiń irkilis belgileri. Aralas qospa gáptiń irkilis belgileri. Tuwra gáptiń irkilis belgileri. Xabar gáp hám olardıń irkilis belgileri. Soraw gáp hám olardıń irkilis belgileri. Buyırıq gáp, úndew gáp hám olardıń irkilis belgileri.</p> <p>Dialog hám onıń irkilis belgileri.</p>
1.7	<p style="text-align: center;">Stilistika</p> <p>Tekst haqqında túsiniq. Shıǵarma hám onıń túrleri. Shıǵarma haqqında túsiniq. Shıǵarmanıń mazmunı boyınsha túrleri. Shıǵarmanıń jobası hám oǵan qoyılatuǵın talaplar. Shıǵarmaǵa epigraf tańlaw.</p> <p>Áwızeki sóylew tili hám ádebiy til. Ádebiy tildiń awızeki hám jazba kórinisleri. Til hám stil. Stilistika haqqında túsiniq.</p> <p>Sóylew stilleriniń tiykarǵı túrleri. Tildiń kórkemlew quralların stillerge qaray ajratqan halda paydalanıw zárúrligi.</p>

	Sóylewdiń awızeki hám jazba formaları. Leksikalıq stilistika hám grammatikalıq stilistika. Sintaksislik qurallardıń sóylew stillerinde qollanılıwı. Qospa gáplerdiń stillik qollanılıwı.
1.8	<p style="text-align: center;">Tekst ústinde islew</p> <p>Tekst hám stil. Is qaǵazları hám olar menen islew. Tildiń ilim-pán, texnika hám basqa tarawlardagı ornı. Sóylew mádeniyatı. Sóylew ádebi. Sóylesiw, qarım-qatnas jasaw hám sóylew mádeniyatı. Mádeniyatlı sóylew hám onı qalıplestiretuǵın tiykarǵı belgiler.</p> <p>Sóylewdiń durıslıǵı – ádebiy til hám ádebiy norma. Sóylew mádeniyatın iyelewdiń usılları. Sóylew etiketi. Sóylewdiń anıqlıǵı, sóylewdiń logikalılıǵı. Tildiń tazalıǵı, sóylewdiń baylıǵı. Atamaldı paydalanıwdıń sóylew mádeniyatına tásiri. Sóylewdiń tásirsheńligi. Sóylew mádeniyatı hám sóylew texnikası. Pát. Aytılıw texnikası, dikciya hám basqa fonetikalıq kónlikpeler.</p>
2.	Ádebiyat
2.1	Xalıq awızeki dóretiwshiligi. Ádebiyat tariyxı. Islam dini arqalı tarqalǵan ádebiyat. Qaraqalpaq ádebiyatının saǵaları.
2.2	Qaraqalpaq klassik ádebiyatı hám xalıq shayırları dóretiwshiliginen úlgi, olardıń kórkem analizi.
2.3	XX ásir hám ǵárezsizlik dáwirindegi qaraqalpaq ádebiyatınan úlgi, olardıń kórkem analizi. Prozalıq, poeziyalıq hám dramalıq shıǵarmalardıń kórkem analizi.
2.4	Jáhán hám tuwısqan xalıqlar ádebiyatı úlgi, olardıń kórkem analizi.
2.5	Ózbetinshe oqıw ushın usınıs etilgen kórkem shıǵarmalar, olardıń kórkem analizi.
	Ádebiyat teoriiyası hám kórkem analiz
2.6	Ádebiy túrler. Lirika, epika, dramalıq janrlar haqqında túsiniq. Kórkem obraz hám kórkem súwretlew. Qosıq qurılısı haqqında túsiniq.

VI. ANA TILI HÁM ÁDEBIYAT PÁNINE TIYISLI KOGNITIV KÓNLIKPE DÁREJELERI

Tómengi kognitiv dáreje	<ul style="list-style-type: none"> - tekst hám onıń bólekleriniń mazmunın túsiniw; - tekstlerdiń quramındaǵı bólekleri arasındaǵı baylanıslılıqtı túsiniw; - tekste berilgen maǵlıwmatlardı taba alıw hám túsiniw; - qaraqalpaq tiliniń imla, puntuaciyalıq, stilistikalıq normaların biliw, túsiniw; - til birliklerin durıs qollay alıw; - shıǵarmadaǵı obrazlar haqqında berilgen maǵlıwmatlardı taba alıw hám túsiniw.
Joqarı kognitiv dáreje	<ul style="list-style-type: none"> - til birliklerin qollawdan gózlengen maqsetti túsiniw; - tekstege verbal hám vizual maǵlıwmatlar (keste, diagramma, grafikler) arasındaǵı baylanıslılıqtı túsiniw hám analizlew; - teksttiń lingvistikalıq (fonetikalıq, leksikalıq, grammatikalıq) ózgesheliklerin analizlew; - kórkem tekstlerdiń janrlıq ózgesheliklerin analizley alıw; - tekste qollanılǵan kórkem súwretlew quralların túsiniw hám analizley alıw; - berilgen jaǵdayǵa baha beriw hám usı jaǵdayǵa sáykes tekst jarata alıw.

VII. ANA TILI HÁM ÁDEBIYAT PÁNINEN TEST TAPSÍRMALARÍ JÁRDEMINDE TEKSERILETUĞÍN BILIM, KÓNLIKPE, UQÍPLÍLÍQ HÁM KOMPETENCIYALAR

Test variantı talabannıń teorialıq bilimlerdi ózlestiriw dárejesin, bilimlerdi ámeliyatta qollaw uqıplılıǵın, olardıń logikalıq pikirlewin bahalaytuǵın test tapsırmalarınan ibarat. Bul test tapsırmaların qalıplestiriwde ámeldegi ana tili hám ádebiyat pánine tiyisli ulıwma bilimlendiriw pánleri oqıw baǵdarlamalarında ózlestiriliwi belgilengen bilim, kónlikpe, uqıplılıq hám kompetenciya tiykar sıpatında alındı.

Pán	Tekseriletuǵın bilim, kónlikpe, uqıplılıq hám kompetenciya	
ANA TILI	Lingvistikalıq kompetenciya	<p>Qaraqalpaq tiliniń imla qaǵıydaların biledi, túsinedi, qollay aladı. Irkilis belgileriniń wazıypası hám áhmiyetin biledi, túsinedi qollay aladı. Tildegi bar leksikalıq birlikler hám olardıń leksika-semantikalıq ózgesheliklerin biledi, túsinedi qollay aladı. Til birlikleriniń (leksikalıq, grammatikalıq qurallardıń) stilistikalıq ózgesheliklerin biledi, túsinedi, qollay aladı, analizley aladı. Sózlerdiń morfologiyalıq ózgeshelikleri, olardıń sóylewdegi áhmiyetin biledi, túsinedi, qollay aladı. Sózlerdi mazmunlıq hám grammatikalıq jaqtan baylanıstıadı. Gáp aǵzaları, olardıń grammatika-stilistikalıq ózgeshelikleri hám sóylewdegi áhmiyetin biledi, túsinedi, qollay aladı, analizley aladı. Jay hám qospa gáplerdiń mazmunlıq hám grammatikalıq biledi, túsinedi, qollay aladı, analizley aladı.</p>
	Sóylew kompetenciya	<p style="text-align: center;">Oqıw sawatxanlıǵı</p> <p>Tekst yaki onıń bólekleriniń ulıwma mánisin túsinedi. Tekstte bir yaki birneshe gáplerde ańlatılǵan maǵlıwmatlardı qayta ańlata aladı (perefraza). tekst yaki onıń bólekleri arqalı ańlatılǵan maǵlıwmatlardı taba aladı hám túsinedi, olardıń arasındaqı baylanıslılıqtı analizley aladı. tekst bólekleri arasındaqı logikalıq izbe-izlik, sebep – nátiyje, juwmaq – túsindirme tárizindegi mazmunlıq hám sintaksislik baylanıslılıqtı analizley aladı. Teksttegi til birlikleriniń (leksikalıq, grammatikalıq birliklerdiń) mánisi, wazıypası yaki maqsetin analizley aladı. Avtordıń kózqarasın túsinedi, ulıwma mazmun yaki ideyası boyınsha juwmaq shıǵara aladı. Tekstte jasırın ańlatılǵan maǵlıwmatlardı túsinedi, teksttegi verbal hám vizual maǵlıwmatlar arasındaqı baylanıslılıqlardı túsinedi, keste, grafik, diagramma, illyustraciya hám basqa qurallar járdeminde ańlatılǵan informaciyalardı analizley aladı. Awıspalı mánide jumsalǵan leksikalıq birliklerdiń mánisin túsinedi. Tekstte qollanılǵan sintaksislik elementlerdiń (baylanıstırıwshı qurallar, almasıqlar, modal sózler hám basqa) wazıypasın analizley aladı. Teksttiń ulıwma mazmunı boyınsha juwmaq shıǵara aladı.</p>

		<p style="text-align: center;">Jazba sawatxanlıq</p> <p>Berilgen jaǵdayǵa baha bere aladı hám de sol jaǵdayǵa sáykes tekst jarata aladı. Imla hám puntuaciyalıq qaǵıydalardı qollay aladı. Tildegi bar leksikalıq birliklerden ónimli paydalana aladı. Grammatikalıq qurallardı durıs qollay aladı. Óz pikirin tártipli bayan ete aladı. Pikirlerin dálilley aladı. Gáp aǵzaların durıs qalıplestire aladı. Gáp túrlerinen orınlı paydalana aladı.</p>
ÁDEBIYAT	Kórkem shıǵarmanı analizlew kompetenciyası	Kórkem shıǵarma ideyasın analizley aladı. Kórkem shıǵarma syujetin bileedi. Kórkem elementlerdi analizley aladı. Shıǵarmada qollanılǵan kórkem súwretlew qurallarınıń qollanıw maqsetin túsinedi, analizley aladı. Shıǵarmanıń lingvistikalıq (leksikalıq, grammatikalıq, fonetikalıq) ózgeshelikleri hám de olardıń maqsetin túsinedi, analizley aladı.
	Ádebiy-sóylew kompetenciya	Berilgen shıǵarmanıń (úzindiniń) ulıwma ideyası hám mazmunın, kórkem úzindi bólekleriniń mazmunın túsinedi, analizley aladı. Shıǵarmadaǵı (úzindidegi) obrazlarǵa sıpatlama bere aladı. Shıǵarma (úzindi) tekstinde jasırın ańlatılǵan mánini túsinedi. Shıǵarmanıń lingvistikalıq (leksikalıq, grammatikalıq, fonetikalıq) ózgeshelikleri hám de olardıń maqsetin túsinedi, analizley aladı. Shıǵarmada qollanılǵan kórkem súwretlew qurallarınıń qollanıw maqsetin túsinedi, analizley aladı.

VIII. BAHALAW ÓLSHEMLERI

Test nátiyjelerin xalıqaralıq bahalaw metodikası – Rash modeli tiykarında esaplanadı.

Jazba sawatxanlıq ushın óz aldına bahalaw ólshemi islep shıǵıladı.

Túsindirme Bul hújjetke aprobaciya nátiyjeleri hám de wákillikli mámleketlik shólkemlerdiń tiyisli qarar hám buyırıqları tiykarında **qosımshalar, ózgerisler hám dúzetiwler** kirgiziliwi múmkin.*

ÓZBETINSHE OQÍW USHÍN USÍNÍS ETILGEN KÓRKEM SHÍǴARMALAR:

1. “Ájiniyaz benen Qız Meńeshtiń aytısı” (Ájiniyaz Qosıbay ulı)
2. “Aqmaq patsha” dástanı (Berdaq Ğarǵabay ulı)
3. “Qaraqalpaq dástanı” roman-trilogiyası. I, II, III kitap. (T.Qayıpbergenov)
4. “Ájiniyaz” romanı (K.Sultanov)
5. “Watan topıraǵı” qıssası (I.Yusupov)
6. Zulfiya poeziyası
7. “Jámiyla” povesti (Sh.Aytmatov)